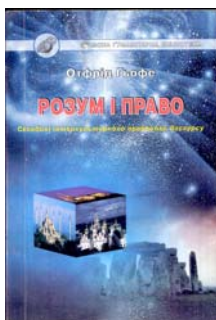

© 2005 **В. О. Нечипоренко**

Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України

РОЗУМНА КНИГА ПРО РОЗУМНЕ ПРАВО

(Рец. на кн.: *Гьофе Отфрід. Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу. Пер. з нім. Л. А. Ситниченко, М. Д. Култаєвої [Vernunft und Recht: Bausteine zu einem interkulturellen Rechtsdiskurs / Otfried Höffe. – 2 Aufl. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1998]. – К.: Альтерпрес, 2003. – 264 с.)*

Ім'я німецького філософа права Отфріда Гьофе (Höffe) вже достатньо відоме філософському загалу в Україні, а з появою перекладу його книги «Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу» ним, безперечно, зацікавляться всі, хто має дослідницькі інтереси в сфері

філософії права. Всесвітню відомість філософу принесла книга «Політична справедливість. Основи критичної філософії права і держави» (1 вид., 1987, 2 вид. 1994) [1; див. також 2, 3], яка стала гідною відповіддю європейської філософії на знамениту працю американського філософа Джона Ролза «Теорія справедливості».

Книга складається з 12 розділів, поділених на дві головні частини («Засади» та «Актуальні питання»), післямови перекладача Л. А. Ситниченко «Практична філософія Отфріда Гьофе», списку літератури, іменного покажчика та короткої довідки про автора.

Загалом книга Гьофе репрезентує рівень сучасної західної філософії права і держави періоду глобалізації. Саме сучасна глобалізація, на думку автора, стимулює нові теоретичні зусилля задля обґрунтування прав людини і демократії, оскільки ці наріжні камені західної цивілізації зазнавали багато викликів і до 11 вересня 2001 року. Німецький філософ ставить ґрунтовні питання: чи не залежать права людини від особливих умов Заходу? Чи є вони чинними у різних правових культурах? Чи панує справедливість в демократичній конституційній державі? Як може існувати міжнародна правова спільнота? Прикметно, що відповіді передбачаються не задля втіхи інтелектуальної еліти Заходу, не для обґрунтування якоїсь зверхності європейської правової культури і традиції, а для неупередженої дискусії міжнародної наукової спільноти (то-

го самого «інтеркультурного правового дискурсу»).

О. Гьофе створив власну наукову концепцію справедливості, яка орієнтована на перспективу деталізації та критичної перевірки власне антропологічних засад спільного людського життя (вільних від несуттєвих на такому рівні етнічно-культурних особливостей). Ця концепція визнає конфліктний характер людського співіснування, що породжує соціальний примус. Доведення неможливості елімінувати примус із соціальних відносин дозволило автору в «Політичній справедливості» дати відсіч теоретичним зазіханням на право як з боку анархістів, так і з боку морального антилегалізму. Тому Гьофе категоричний: «ризиком, якого принаймні надовго людина не дозволяє собі, є життя поза правом». А оскільки існування поза правом можливе тільки в утопії, німецький теоретик береться в рецензованій нами праці за детальний аналіз самого права як осердя соціальних відносин, особливо в сучасних умовах. Зважаючи на перманентну загрозу «конфлікту цивілізацій» в еру глобалізації, філософ визнає обов'язковим створення універсальної – інтеркультурної концепції права.

Саме тому О. Гьофе наголошує, що в теорії права слід спиратись не на концептуалізації партикулярних інтересів європейсько-американської правової культури, (нехай і нерозривно пов'язаних із комплексом морально-правових цінностей християнської традиції), а на ті складові, які вишли з інтеркультурного правового дискурсу. А в політично-правовій практиці слід втілювати лише інтеркультурно виправдані принципи, відкритими для різних культур сучасного людства.

Не дивлячись на анотацію перекладеної книги, зрозуміти її не тільки студентам, а навіть аспірантам-правникам буде надзвичайно важко без знайомства з працями (а не тлумаченнями цих праць в підручниках) низки видатних теоретиків в галузі політичної філософії та філософії права: І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля, М. Вебера. Спираючись

на досягнення класиків філософії права та полемізуючи з концепціями Ю. Габермаса та Дж. Ролза, О. Гьофе реконструює нормативний зміст правової форми як такої. Підвалиною цієї реконструкції слугує теза про те, що факт повсюдної організації людьми свого спільного існування у формі права є втіленням соціального розуму. Звичайно ж, видатний філософ сучасності розкрив безперспективність скептицизму щодо правового розуму як в ранніх варіантах ідеалізму та утилітаризму, так і сучасних «постмодерних» його варіантів.

Друга частина книги присвячена теоретичному аналізу генези сучасної держави, яка не тільки не відмирає (згідно з прогнозами теоретиків анархізму та комунізму), але і розширює та істотно видозмінює свої функції в сучасному суспільстві. Гьофе дає теоретичні відповіді на питання про здатність держави вирішувати актуальні соціально-правові колізії сучасності, дотримуючись критеріїв захисту прав людини та демократії. Книга містить також практичні аспекти вирішення актуальних політично-правових питань сучасної європейської спільноти.

kkkkkkkk

Стосовно теоретичних зауважень до рецензованої праці, то навряд чи рецензент і навіть найвидатніші представники вітчизняної філософії права будуть спроможні в найближчі роки на теоретичну полеміку, яка б відповідала теоретичній глибині, оригінальності та концептуальному рівню філософії права О. Гьофе.

Список літератури

1. *Хеффе Отфрід*. Политика, право, справедливость: Основоположения критической философии права и государства [Пер. с нем.: Politische Gerechtigkeit. Grundlegung einer kritischen Philosophie von Recht und Staat]. – М. : Гнозис, 1994.
2. *Гьоффе Отфрід*. Теорії справедливості // Вибрані праці. – К., 1998. Перевидано: *Гьоффе Отфрід*. Справедливість і субсидіарність. Виступи в Україні / перекладач і упорядник Л. А. Ситниченко. – К.: Альтерпрес, 2004. – 140 с.
3. *Гьоффе Отфрід*. Демократія в епоху глобалізації / пер. з нім. Л. Ситниченко, О. Лозінської. – К.: Альтерпрес, (планується) 2006.